

**Új szövetségek, régi ellentétek
a Dél-Kaukázusban –
az orosz-azerbajdzsáni feszültség
az izraeli-iráni háború árnyékában**

KRÁNITZ PÉTER PÁL

MKI Nézőpont

A Magyar Külügyi Intézet rendszeres kiadványa.

Kiadó:

© Magyar Külügyi Intézet, 2025.

Szerző(k):

Kránitz Péter Pál

Lektorálta:

Vass Ágnes

Korábbi kiadványainkat megtekintheti az Intézet weboldalán.

2025. július 10.

Kránitz Péter Pál, vezető kutató, MKI

ÚJ SZÖVETSÉGEK, RÉGI ELLENTÉTEK A DÉL-KAUKÁZUSBAN – AZ OROSZ-AZERBAJDZSÁNI FESZÜLTSG AZ IZRAELI-IRÁNI HÁBORÚ ÁRNYÉKÁBAN

A kétoldalú kapcsolatok lerombolásával vádolta meg egymást az orosz és az azerbajdzsáni kormány, miután kölcsönösen büntetőjogi eljárást indítottak egymás állampolgáraival szemben. A két szomszédos, posztszovjet állam közti kapcsolatok az orosz-ukrán háború 2022-es eszkalációja óta egyre gyorsuló ütemben, fokozatosan romlanak, amely, kiegészülve az orosz-örmény politikai és védelmi kapcsolatok visszarendeződésével, a regionális geopolitikai erőviszonyok jelentős eltolódásával járhat. Az instabil erőegyensúly végső felborulását az izraeli-iráni konfliktus újabb potenciális eszkalációja válthatja ki, amely azonban Törökország korábbi regionális szerepvállalásában is változást idézhet elő.

2025. július 1-én behívatta Azerbajdzsán moszkvai nagykövetét az orosz külügyminisztérium, ahol Mihail Galuzin külügyminiszter-helyettes tiltakozó jegyzéket [nyújtott át](#) a diplomatának „Baku barátságtalan magatartása és a kétoldalú kapcsolatok lerombolását célzó, tudatos lépései” miatt. A jegyzék szerint az azerbajdzsáni hatóságok közvetlen kezdeményezésére ruszofób sajtóhadjárat indult a posztszovjet, dél-kaukázusi országban Oroszország ellen, a bakui kormányzat sorra mondja le a magasszintű államközi találkozokat és kulturális rendezvényeket, valamint az azerbajdzsáni hatóságok „elfogadhatatlan” eljárás alá vonták a Szputnyik orosz hírügynökség bakui szerkesztőségének több munkatársát. A jegyzék követeli továbbá az őrizetbe vett és eljárás alá vont két orosz állampolgár, Igor Kartavih és Jevgenyij Beluszov újságírók szabadon bocsátását.

A találkozóra azonban az azerbajdzsáni diplomata sem érkezett üres kézzel, és egy viszontjegyzéket [nyújtott át](#) Galuzinnak, amelyben Baku a két azerbajdzsáni-orosz kettősállampolgár halálával végződő, az oroszországi Jekatyerinburgban, 2025. június 27-én [elkövetett](#) hatósági erőszak ellen tiltakozott, s követelte az eset kivizsgálását. A tiltakozást az orosz

külgyminisztérium Oroszország belügyeibe való beavatkozásnak [minősítette](#). Másnap az azerbajdzsáni külgyminisztérium is behívta Oroszország bakui nagykövétét és egy újabb jegyzéket [adott át](#), amelyben Galuzin jegyzékéhez hasonlóan a kétoldalú kapcsolatok szándékos megrontásával vádolja a bakui kormányzat az orosz vezetést, valamint az Oroszországban élő azerbajdzsáni közösséggel szembeni erőszakos nyelvezet meghonosításával.

AZ OROSZ-AZERBAJDZSÁNI KAPCSOLATOK ZUHANÓREPÜLÉSE

Az orosz-azerbajdzsáni kétoldalú kapcsolatok újabb mélypontját jelentő jegyzékváltást egy sor vitás ügy előzte meg, melyeket a regionális geopolitikai erőviszonyoknak az orosz-ukrán háború következtében beállt átrendeződéséig vezethetünk vissza. Az ukrajnai inváziót közvetlenül megelőzően ugyanis még rendkívül erősek voltak Oroszország hatalmi pozíciói a régióban: a második karabahi háborút lezáró, 2020. novemberi, moszkvai megállapodás értelmében több ezer orosz fegyveres békefenntartó vonult Azerbajdzsán területére, az akkor még a karabahi örmény hatóságok ellenőrzése alatt álló területre. A szerződésben Baku és Jereván is vállalta, hogy a Nahicseváni Autonóm Köztársaság és Azerbajdzsán között, Dél-Örményország területén létesítendő multimodális közlekedési korridort, az ún. Zangezur folyosót az orosz titkosszolgálat, az FSZB felügyelete alá helyezik. Oroszország regionális hatalmi pozícióit tovább erősítette a Moszkva és Baku közötti kapcsolatokat a stratégiai szövetség szintjére emelő, 2022. februári [megállapodás](#), majd a kétoldalú hírszerzési együttműködést megerősítő, 2022. júliusi [szerződés](#).

Az ukrajnai invázió, mindazonáltal, nem váltotta be a hozzá fűzött oroszországi reményeket, és az elhúzódó és költséges háború következtében Oroszország erőkivetítési képességei jelentősen lecsökkentek a „közélföld” Dél-Kaukázusban, és tér nyílt Azerbajdzsán regionális középhatalmi ambíciói előtt. Azerbajdzsán hadserege 2022 szeptemberében átlépte Örményország nemzetközileg elismert államhatárait és [elfoglalt](#) mintegy 140 négyzetkilométernyi területet Dél-Örményországban. Az örmény kormány [kérésére](#) bár [összeült](#) az orosz vezetésű védelmi szövetség, a Kollektív Biztonsági Szerződés Szervezetének állam- és kormányfői szintű tanácsa, az ukrajnai harcokban lekötött Oroszország nem vállalta a konfliktust Azerbajdzsánnal és nem avatkozott be szövetségese, Örményország mellett területi integritása helyreállítása érdekében, amely az orosz nagyhatalmi státusz inflációjával járt a posztszovjet térben, s amelynek következtében jelentősen megromlott Örményország és Oroszország viszonya. Ezt követően Azerbajdzsán már nem Oroszország, hanem elsőszámú politikai-gazdasági-védelmi szövetségese, Törökország támogatása mellett igyekezett

előmozdítani a Zangezur folyosó kérdését anélkül, hogy a moszkvai szerződésben tett vállalásait, vagyis az orosz FSZB majdani szerepének kérdését napirendre tűzte volna.

A dél-kaukázusi orosz érdekekkel való nyílt szembe fordulás leglátványosabb megnyilvánulása a 2023. szeptemberi, harmadik karabahi háború volt. Az egynapos hadműveletben ugyanis öt orosz békefenntartó veszítette életét, és a harcok következtében elhagyni kényszerült Azerbajdzsán területét a teljes orosz békefenntartó misszió és beszüntette működését az Orosz-Török Megfigyelő Központ is, amelyek révén Oroszország jelentős mértékben veszített regionális hatalmi pozícióiból a Kreml számára geostratégiai kulcsterületnek tekintett Dél-Kaukázusban. Bár ekkor még a kétoldalú kapcsolatokat övező, legmagasabb szintű politikai kommunikációban nem mutatkozott jele a törésnek, a két ország közötti kapcsolatok válságának tünetei a megfigyelők számára már világossá váltak.

Az orosz-azerbajdzsáni kapcsolatok első, nyílt törését az Azerbajdzsáni Légitársaság 8243-as járatának 2024. decemberi katasztrófája okozta. A december 25-i Baku-Groznyj járat nem sokkal landolás előtt „idegen fémtárgyak okozta sérülést” szenvedett és Kazahsztánban tett kísérletet kényszerleszállásra, amely során a 67 utasból 38 életét veszítette. Néhány nappal később İlham Alijev azerbajdzsáni elnök [kijelentette](#), Oroszország területéről indított elektronikai és tűzérési támadás okozta a katasztrófát, és felszólította az orosz hatóságokat az eset teljeskörű kivizsgálására. Miután Vlagyimir Putyin orosz elnök [elmulasztotta](#) az egyértelmű bocsánatkérést, és az orosz vezetés sem kompenzáció, sem felelősségre vonás, de még csak az ügy transzparens [kivizsgálása](#) révén sem tett gesztusokat Azerbajdzsán felé, az eset következtében a kétoldalú kapcsolatok mélypontra zuhantak. Az azerbajdzsáni hatóságok [megtiltották](#) egy orosz parlamenti képviselőnek a belépést Azerbajdzsánba, majd [bezárták](#) a bakui orosz kulturális központot.

Azerbajdzsán és Oroszország válságos kétoldalú kapcsolataiban az újabb, súlyos törést a 2025. június végén történt, kettős haláleset okozta. Az oroszországi Jekatyerinburgban egy házkutatást és rendőrségi előállítást követően életét veszítette két azerbajdzsáni-orosz kettősállampolgár, Zijaddin és Huszenj Szafarov. A fivérpárt emberöléssel és bérgyilkossággal gyanúsították több haláleset kapcsán, amikor előállították, a hivatalos közlemény [szerint](#) egyikük szívelégtelenségben, másikuk embóliában veszítette életét. Az azerbajdzsáni civil közösség és a sajtó nagy része az esetet etnikai és vallási alapú erőszakként [értelmezte](#). Három nappal később az azerbajdzsáni bűnüldöző szervek előállították és brutálisan bántalmazták az orosz Szputnyik hírgyűnökség bakui szerkesztőségének hét tagját, akik

közül kettőt, Igor Kartavih ügyvezető igazgatót és Jevgenyij Belouszov főszerkesztőt előzetes letartóztatásba [helyeztek](#). Az esetet újabb és újabb eljárások követték, több tucat embert állítottak elő Azerbajdzsánban és Oroszországban, többek között kábítószerkereskedelem vádjával, többeket kitoloncoltak, illetve oroszországi utazási irodák mondták le azerbajdzsáni útjaikat.

VÁLTOZÓ GEOPOLITIKAI ERŐEGYENSÚLY A DÉL-KAUKÁZUSBAN AZ ISZRAELI-IRÁNI HÁBORÚ UTÁN

Az orosz-azerbajdzsáni kapcsolatok újabb mélypontja felgyorsítja azt a folyamatot, amely Oroszország hatalmi befolyásvesztését eredményezte az utóbbi években Azerbajdzsánban, és lendületet adhat az orosz-örmény kétoldalú politikai-védelmi kapcsolatok újabban felgyorsult [normalizációjának](#). E folyamatok révén Oroszország újra érdekeltté válhat a status quo ante irányába történő regionális geopolitikai visszarendeződésért tett külpolitikában, tehát a karabahi konfliktusnak az aszimmetrikus regionális katonai és gazdasági erőviszonyokat ellensúlyozó rendezésében és akár kétoldalú garanciális rendszerek kialakításában.

Ezzel párhuzamosan megnőhet az igény a török-azerbajdzsáni politikai koordináció fokozására a régióban, melyet azonban a regionális erőviszonyokban beállt másik, jelentős eltolódás mentén ütközhet akadályokba. Miután ugyanis az iráni média és szakértők azzal vádolták meg az azerbajdzsáni vezetést, hogy együttműködött Izraellel az Irán elleni titkosszolgálati- és hadműveletekben, Maszúd Peszeskján iráni államfő felszólította Ilham Alijev azerbajdzsáni elnököt az eset kivizsgálására. Izrael és Azerbajdzsán régóta stratégiai partnerek a védelem- és energiapolitika terén, sőt, Jeruzsálem és Washington márciusban lépéseket tett egy háromoldalú együttműködés kialakítására is, melyet megerősíteni látszott Steve Witkoff amerikai külön megbízott bakui látogatása. Izrael és Törökország, mindazonáltal, egyre élesebb érdekütközésben állnak a Közel-Keleten, különösen Szíriában, amely következtében az Azerbajdzsán és Irán közötti feszültségeket erősítő lépések, például a korábban Ankara által is nyíltan támogatott, dél-örményországi extraterritoriális, multimodális szállítmányozási folyosó, a Zangezur folyosó kialakítására tett török-azerbajdzsáni törekvések is lekerülhetnek a napirendről.

Az orosz-azerbajdzsáni kapcsolatok hosszútávú válságával szemben, és a normalizáció mellett, számottevő gazdasági érv szól. Egyrészt Oroszország ellátási- és értékláncai számára rendkívül jelentős szállítmányozási útvonalat [jelent](#) a Kaszpi-térség és maga Azerbajdzsán, amely Iránon

keresztül a Perzsa-öbölhöz, és végső soron az indo-csendes-óceáni régió piacaihoz való hozzáférést könnyíti meg a BRICS-en belüli kereskedelemben egyre hangsúlyosabban érdekelt Oroszország számára, így a válság révén potenciálisan növekvő szállítványozási terhek és/vagy korlátozások rendkívül kellemetlenül érnék az orosz gazdaságot, különösen a hadipart. Azerbajdzsánt is jelentős gazdasági érdekek és infrastrukturális kapcsolatok fűzik az Oroszországgal fenntartott kölcsönösen hasznos együttműködéshez, melyek közül kiemelendő a Baku-Novorosszjszk kőolajvezeték, melyen keresztül jelentős kazahsztáni kőolaj szállításában és értékesítésében vesz részt Azerbajdzsán.

Az izraeli-azerbajdzsáni stratégiai partnerség sem okozhat végleges törést a rendkívül szoros török-azerbajdzsáni politikai-védelmi-gazdasági együttműködésben, és ennek is túlnyomórészt gazdasági okai vannak. Egyrészt az azerbajdzsáni állami olajvállalat, a SOCAR a Törökországba irányuló külföldi tőkebefektetések elsősorú forrása, másrészt pedig a dél-kaukázusi konnektivitás, a Baku-Tbiliszi-Ceyhan kőolaj- és a Baku-Tbiliszi-Erzerum földgáz-vezeték, valamint a Baku-Tbiliszi-Kars vasútvonal a gerincét képezi Törökország elsősorú külgazdasági törekvésének, vagyis az interregionális energiaelosztó és szállítványozási csomóponti szerepének kiépítésében.

Az orosz-örmény normalizáció, kiegészülve az orosz-azerbajdzsáni kapcsolatok válságával, valamint a jelentős iráni-azerbajdzsáni feszültség és a Törökország által fenntartott különvélemény egy időre elmozdíthatja a geopolitikai erőviszonyokat a régióban. Nem valószínű, hogy e mozgások rövidtávon elősegítenék a karabahi konfliktusrendezés diplomáciai úton történő rendezését, legalábbis addig nem, amíg az iráni atomalkuval kapcsolatos tárgyalások le nem zárultak és nem múlt el az izraeli-iráni háború kiújulásának közvetlen veszélye. Az eskaláció ugyanis élesítheti az azerbajdzsáni-izraeli védelmi együttműködést, amely könnyen a konfliktus kiszélesedésével járhat Irán északnyugati szomszédságában. Amíg az erőviszonyok a Közel-Keleten többé-kevésbé nem szilárdulnak meg, addig nem adott a fenntartható karabahi rendezéshez szükséges stabil nemzetközi környezet sem.